

Almanya Bağlamında Sanat Eğitimi ve Geleceği

Vanessa-Isabelle Reinwand-Weiss

Çeviri: Özgür Bircan

[all together
hep beraber •
alle zusammen

[birlikte sanat •

İçindekiler

- 1 Almanya'da
Kültürel Eğitim Terimi
- 2 Almanya'da 2000 Yılından Bugüne
Kültürel Eğitim Uygulamaları
- 3 Bilimsel Çalışmaların Konusu Olarak Güzel Sanatlar
Eğitimi ve Güzel Sanatlar Öğretmen Eğitimi
- 4 Bizi Neler Bekliyor?
- 5 Kaynaklar

Almanya Bağlamında Sanat Eğitimi ve Geleceği⁽¹⁾

Vanessa-Isabelle Reinwand-Weiss

Almanya'da Kültürel Eğitim Terimi⁽²⁾

Almanya'da "Kulturelle Bildung" (Kültürel Eğitim) teriminin ne ifade ettiğini kavrayabilmek ve Almanca konuşan ülkelerdeki güzel sanatlar ve kültür eğitiminin mevcut durumunu ve toplum nezdinde sahip olduğu konumu anlamak için yakın tarihe bir bakış atarak başlamak yerinde olacaktır.

Almanya'da güzel sanatlara dair zengin bir kültürel mirasa sahibiz. Bunun başlıca nedeni, Almanca konuşan halkların yüzlerce yıl boyunca irili ufaklı sayısız prenslikler halinde yönetilmiş olması ve her hükümdarın, önemsiz olanların bile, sarayında kendi orkestrasına, kendi müzesine, kendi dans topluluğuna ya da kendi şairine sahip olmasıdır. Güzel sanatlar böylece kültürel mirasın önemli bir parçasını teşkil eder hale gelmiştir.

Almanya'da güzel sanatlara verilen önemin ve desteğin nedenlerinden biri de, manevi ve ahlaki bakımdan bizi daha iyi bir insan olmaya yönlendiriyor olduğuna dair güçlü bir inanca sahip olunmasıydı. Bu fikrin en ünlü temsilcisi yazar Friedrich Schiller'dir. Fransız Devrimi'nin yol açtığı zulüm ve yarattığı hayal kırıklığı hakkındaki *Über die ästhetische Erziehung des Menschen in einer Reihe von Briefen* (İnsanın Estetik Eğitimi Üzerine, 1795) başlığını taşıyan denemesinde Schiller, Avrupa'da sanat eğitiminden temel olarak ne anlaşıldığını açıklar. Güzel sanatları icra etmenin ve bu sanatlara ilgi duymanın, insanların akıllı ve irfan sahibi birer vatandaş olmasına ve huzurlu bir ulus inşa edilmesine yardımcı olacağını belirtir. Bunun nedeni, sanat eğitiminin akıl ve duygular arasında iyi bir denge kurabilmesidir.

Dolayısıyla, Avrupa'da güzel sanatlar bir yandan "yüksek kültür"ü teşkil ederken ve insanın manevi varlığını genişletirken, bir yandan da "daha iyi bir insan yaşamı yaratma"ya yönelik ülkü ve siyasetle her zaman yakından ilişkili olmuştur.

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra güzel sanatlar siyasi alandaki gücünü ve ağırlığını geçici bir süre için kaybetmişti. Fakat üst orta sınıflar tarafından, kendileri için doğru ve münasip bir meşgale olarak görülme devam ediyordu. Piyano çalmak, operaya ya da konser salonlarına gitmek bir medenilik göstergesi olarak kabul ediliyor ve bu gibi uğraşlarla meşgul olmak belirli bir toplumsal sınıf ve statüyle ilişkilendiriliyordu. Bununla beraber, sanat eserlerinin insanlık karşıtı bir siyasetin elinde birer propaganda aracı olarak 'kullanıldığı' İkinci Dünya Savaşı sırasındaki deneyimden ötürü, savaş sonrası dönemde güzel sanatlar pratiği ve verilen eserler, eleştirel olmaktan ve siyasi bir tutum benimsemekten imtina ediyordu.

(1) Reinwand-Weiss, V.-I. (2019). Cong De-Guo de Shi Chiao Chian Shi Yi-Shu-Chiao-Yu de Wei Lai [Arts education and its future – a German perspective], (Y.Cooper, Trans.). In: Y. Cooper (Ed.). 21st Century Arts and Culture Education, pp. 28-40. Hung-Yeh Publishing, Taipei: Taiwan.

Bu makale yazarın özel izniyle Hep Beraber Projesi kapsamında Türkçeleştirilmiştir.

(2) Metinde kültürel eğitim terimi "Kulturelle Bildung" teriminin karşılığı olarak kullanılmıştır

Güzel sanatlara bu şekilde bakılması 1970'li yıllarda kökten bir şekilde değişti. Almanya'da, özellikle de Batı kesiminde bir toplumsal değişim iklimi hakimdi ve bu iklim içerisinde, 'yüksek' sanatların ve kültürün özel bir sınıfın ayrıcalığı olmasına karşı bir hareket gelişti. "Herkes için kültür, herkes tarafından kültür" sloganıyla (Hoffmann, 1979) güzel sanatların icra edilmesinin üst sınıfların bir ayrıcalığı olmaktan çıkarılıp demokratikleştirilmesine yönelik bir süreç başlatıldı.

Sanata ve sanat eğitime yönelik bu yeni bakış, kamusal alandaki ifadesini gençlik merkezleri, toplum merkezleri ya da herkese açık sanat okulları gibi yeni kurum ve kuruluşlarda buldu. Böylece sanatla uğraşmak herkesin hayatının bir parçası haline gelebilecekti. Almanya'da bugün faaliyet gösteren kültür kurumlarından birçoğunun temelleri bu dönemde atıldı ve tüm bu kurumlar Almanya'daki okul dışı güzel sanatlar eğitiminde çok önemli bir rol oynamaya devam ediyor. Örgün eğitim dışında kültür ve sanat eğitimi ve atölyeleri veren bu kurumlar büyük oranda, kar amacı gütmeyen dernekler olarak faaliyet gösteriyor ve kısmen ya da tamamen kamu kaynaklarıyla destekleniyor. Bu "yeni kültür politikası"nın beşiğinin 1970'ler olduğunun altını çizmekte fayda var. Bu yeni siyasi paradigma güzel sanatlarla iştiğal etme ve onlardan istifade etme hakkını demokratikleştirmeyi amaçlıyordu. O günlerde şekillenen bu siyasi vizyon bugün hâlâ geçerliliğini koruyor ve halihazırda güzel sanatlar eğitimi için kullanmayı tercih ettiğimiz "Kulturelle Bildung" terimini ve ondan ne anladığımızı iyi bir şekilde ifade ediyor.

Güzel sanatlar eğitiminin Almanya'da nasıl verildiğini anlamak için öncelikle sanat eğitimi (sanatsal eğitim), estetik eğitimi ve kültürel eğitim (Reinwand, 2012, s. 108) terimleri arasındaki ayrımı ortaya koymak gerekiyor.

Sanat eğitimi, güzel sanatların zanaat olarak öğrenilmesini ifade eder. Örneğin, resim yapmak, enstrüman çalmak, dans etmek ya da yazmak gibi. Güzel sanatlarla ilgilenirken bu sanat dallarının nasıl ortaya çıktığını ve tarihlerini öğrenmek de önemlidir. Nitelikli bir sanat eğitime, tek tek sanat eserlerinin nasıl ortaya çıktıkları, tarihleri, onlara dair yapılan yorum ve eleştiriler ile, eserlerin üretim sürecine dair bir eğitim de mutlaka dahil edilmelidir. Güzel sanatlar eğitimi sanatsal bir eğitim olarak alan kişiler genellikle sanat akademilerine ve üniversitelere devam eder ve edindikleri becerilerle gerçekleştirdikleri sanatsal faaliyeti meslek olarak edinmek ister veya buna yönelir. Öte yanda belirli bir sanat türünü temel alan genel bir güzel sanatlar eğitiminin, güzel sanatların herhangi bir biçimine giriş niteliği taşıyacağı da söylenebilir. Böylece sıradan insanların sanat icra edebileceği veya öğrenebileceği çok sayıda formel olmayan eğitim kurumu ortaya çıkmıştır.

Buna mukabil, **estetik eğitim** daha geniş bir terimdir ve duyuların çalıştırılmasını ve geliştirilmesini ifade eder. Dar anlamıyla estetik eğitimi her gün, her an gerçekleşen bir şeydir. Kendimizi bir nameye kaptırdığımızda, etrafımızda göze hitap eden bir tasarım veya bir düzenlemenin farkına vardığımızda, herhangi bir şeyi daha büyük bir dikkat ve konsantrasyonla gözlediğimizde, kokladığımızda ya da hissettiğimizde, duyularımıza odaklanıyor ve estetik duyumumuzu geliştiriyoruz demektir. Estetik kapasitemizi geliştirmek için bir sanat dalını kullanmak zorunda da değiliz. Doğayla ve gündelik eşyalarla ilişkimiz içerisinde de estetik duyum sürekli geliştirilebilir. Öte yandan, sanat eserleri belirli bir konuya dair yoğunlaşmış bir ifade imkanı sağlaması ve o yoğunluğu cisimleştirerek sunmasıyla çapraşık ama açık bir bakış açısını serimler. İyi sanat eserleri, zamandan ve mekandan azade bir insani duyguyu ya da deneyimi yoğun, herkesin kişisel bir yansımısını bulabileceği şekilde sunan eserlerdir. Bununla beraber, belirli bir sanat eseriyle bahsettiğimiz bu kişisel ilişkiyi kurabilmek için önce duyularımızı ve estetik örüntülere odaklanabilme becerimizi eğitmemiz gerekir. Bu beceri de en iyi şekilde, sanat eserlerine ve günlük hayattaki nesnelere estetik bir açıdan yaklaşmakla geliştirilebilir. Tüm bu saydığımız nedenlerle, başarılı bir güzel sanatlar eğitimi, algı gelişimi, kişiye özgü yorumlama ve ifade edebilme becerisi ve sunum gibi öğeleriyle bir çeşit estetik eğitimi de kapsamalıdır.

Son olarak, üçüncü terim olan **kültürel eğitim** bu üç kavramın en kapsamlı olanıdır. Kültürel eğitim terimi, temel bir sanat eğitimiyle bir çeşit estetik eğitimi kapsar ve onlara toplumsal ve siyasal bir bileşen ekler. Bu son bileşenden yukarıda, 1970'lerin mirası olarak bahsetmiştik. 21. yüzyılda kültürel eğitim, belirli bir siyasi ve toplumsal tavıra sahiptir ve kültürel katılıma temel bir insan hakkı olarak bakar.

İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nde (§ 27 (1)) yer aldığı üzere “Herkes, topluluğun kültürel faaliyetine serbestçe katılmak, güzel sanatları tecrübe etmek, ilim sahasındaki ilerleyişe iştirak etmek ve kazanımlarından faydalanmak hakkını haizdir.” Bu anlayışla, kapsayıcı bir toplumsal katılım için temel eğitimin önemi teslim edilirken güzel sanatlar eğitimi de temel eğitimin vazgeçilmez bir parçası olarak görülmüştür. Fransız sosyolog Pierre Bourdieu'nün çalışmalarına baktığımızda, insanların toplum içerisinde elde ettikleri fırsatların sahip oldukları estetik beğenin derecesine ve bu insanların gençliklerinde nasıl bir güzel sanatlar eğitimi alabildiklerine, yani ‘kültürel sermayelerine’ bağlı olduğunu görüyoruz (Bourdieu, 1979).

Bourdieu'ye göre, estetik ifadeler daima belirli bir tabakaya, gruba, topluluğa aitlik veya yakınlığın simgesidir ve kendilerini belirli yaşam biçimleri, tavır ve alışkanlıklar olarak gösterir. Bu da yine, o toplum içinde dikey veya yatay hareketin imkanlarını (sosyal sınıfını değiştirebilme imkanını ve statüsünü yükseltebilme olanaklarını) ve sosyal başarıyı etkiler. Dolayısıyla, sosyal adaleti ve eğitimde adaleti sağlayabilmek için kültürel eğitime özel bir vurgu yapmak olağanüstü bir öneme sahiptir.

Bu bağlamdaki anlamıyla “kültürel eğitim” kişinin kendi etnik değerlerine, dinine, tarihine ve bunların ördüğü sembolik anlamlara dair bir kavrayışa sahip olmasını da kapsar. Buna ek olarak, kültürel eğitim kavramı, özellikle de 21. yüzyılda, artık diğer etnik toplulukların değerlerine dair bir bilgiye sahip olmayı ve başka yaşama biçimlerine yönelik bir hoşgörü ve anlayışı da ifade eder. Kültürel eğitim, bu bağlamda yaşam boyu devam eden bir süreçtir.

Bu nedenle Almanya'da “Kulturelle Bildung” kavramı tüm hedef toplulukları kucaklar, eğitimi küçük yaşlardan itibaren verilmeye başlanır ve yaşlılara da hitap eder. Yani Almancada “bildung” kelimesiyle ifade edilen türden bir eğitim için mutlaka bir eğitmene ihtiyaç yoktur. Hatta bu kavram, insanın kendisiyle tüm çevresi arasında yaşam boyu devam eden etkin bir süreci anlatır.

“Bildung” kelimesi, çevresine uyum sağlama çabasındaki insanla, yarattığı ve çeşitli şekillerde etkilediği dünya arasındaki hercai etkileşimi ifade eder. Dolayısıyla, “Kulturelle Bildung” yani kültürel eğitim, bizimkinden ve başka kültürlerden unsurları yaşam boyu devam eden bir süreç içerisinde ele almak ve bunu, sürekli üretimi ve kendi üzerine düşünmeyi teşvik edecek bir biçimde yapmak demektir.

Sanat eserleri, duyuları eğitmek için özellikle uygun nesnelerdir. Hepimizin içinde yaşadığı ve hissettiği çeşitli kültürel ve küresel etkilerden dolayı, 21. yüzyılda daha önce hiç olmadığı kadar önem arz eden kültürel eğitim için sanat eserleri çok uygun bir temel teşkil eder. Kültürel eğitim, içinde yaşadığımız bu karmaşık dünyada kendi yolumuzu bulmamız için bir çeşit pusula görevi görebilir.

Aşağıdaki bölümlerde “Kültürel Eğitim” terimini, yani Almancadaki “Kulturelle Bildung”u, yukarıda tanımladığımız ve serimlediğimiz tüm bu çerçeveyi, yani hem bir fikri hem de bir pratiği ifade eder şekilde kullanacağız.

Almanya'da 2000 Yılından Bugüne Kültürel Eğitim Uygulamaları

Alman öğrencilerin 2000 yılında, PISA (Programme for International Student Assessment) olarak kısaltılan Uluslararası Öğrenci Değerlendirme Programı'nda beklendiği kadar iyi sonuçlar alamadığının görülmesi ve kabul edilmesiyle, “Kulturelle Bildung” gittikçe daha popüler bir hale geldi. Eğitime dair konuşmak ve çocukları eğitmenin yeni yollarını tartışmak siyasi arenada tekrar önem kazandı. Siyasetçiler, daha iyi bir örgün eğitimin yaratılması, eğitimde eşitsizliğin azaltılması ve kısıtlı imkanlara sahip öğrencilerin desteklenmesi gibi konularda “Kulturelle Bildung”a büyük beklentiler yüklediler. Okullarda yeni uygulamalar başlatıldı. Daha önceleri güzel sanatlar dersi büyük oranda müzik teorisi ve görsel sanatlardan müteşekkil az sayıdaki okul dersi ve ailelerinin imkanları izin verdiği için öğleden sonraları özel sanat ya da müzik okullarına devam edebilen ayrıcalıklı çocukların eriştiği eğitimle sınırlıydı.

Uygulamaya geçen ilk yerel programlardan biri, “Jedem Kind ein Instrument” (Her Çocuk Bir Enstrüman) başlığında ifadesini bulan bir kavramsal çerçeve üzerinde inşa edilmişti. North Rhine Westfalia eyaletinde uygulanan program, büyük bölümü bir kamu fonu, daha küçük bir bölümü ise özel olan iki farklı fon tarafından finanse edildi. Bu programın amacı, her çocuğa okulda bir klasik müzik enstrümanı öğrenme imkanı sunmaktır. Öte yandan, program yalnızca müziğe odaklanması ve seçmeli enstrümanların sadece klasik müzik enstrümanları olması nedeniyle eleştirilere maruz kaldı. Ayrıca, çocukların okulda alacakları bu enstrüman dersleri ilk sene için ücretsizken ikinci seneden sonra ücret ödemek zorunda olacak

ol- maları da bir başka şikayet sebebiydi. Programa başlayan birçok öğrenci imkanları el vermediği için enstrümanlarını çalmaya devam edemedi. Bu örnek, “Kulturelle Bildung”da yaşanan canlanmanın ilk günlerinde hayata geçirilen görece büyük ölçekli örneklerden biri olarak, güzel sanatlar eğitimiye yönelik desteğin ilk adımlarının ne kadar müteredit ve münferit olduğunun bir göstergesi olması bakımından önemlidir.

Öte yandan, güzel sanatlara daha eşitlikçi bir erişimi mümkün kılmaya ve eğitimde hak eşitliğine yönelik bu irade, o günlerde güzel sanatlar eğitimiye yönelik desteğin tek nedeni değildi. 2000’li yıllarda Almanya’da tüm gün eğitim veren okulların sayısında bir artış yaşanıyordu. Resmi örgün eğitim sistemi yarım günlük eğitimi temel alıyordu ve normal şartlar altında dersler öğlede bitiyordu. Bazı durumlarda dersler öğleden sonra da devam etse de, genel olarak durum bu değildi. Buna mukabil, daha fazla kadının çalışma hayatı içerisinde yer almasına yönelik ekonomik ihtiyaçla orantılı bir biçimde, tüm gün eğitim veren okulların popülerliği Almanya’da giderek artıyordu. Ne var ki, öğretmenler genellikle tüm gün çalışmayı reddediyordu. Tam da bu nedenle, serbest çalışan eğitimciler tarafından verilecek spor ve güzel sanatlar derslerine ihtiyaç duyuldu. 2000’li yıllardan sonra Almanya’da güzel sanatlar eğitiminde yaşanan patlamanın nedenlerinden biri de, tüm gün ders veren okullara duyulan bu ihtiyaçtı.

Bu arada, yaratıcılığı temel alan yeni sektörler ekonomik açıdan büyük kazançlar vaat etmeye başlamıştı. “Kulturelle Bildung”un teşvik edilmesiyle bir arada düşünüldüğünde, bu yönelimin müstakbel piyasalar için taze bir kan teşkil etmesine dair ekonomik bir umut da kendini göstermeye başlamıştı. Yaratıcılığa dayalı sektörler, yaratıcı endüstriler bugün hala büyüyen bir piyasa. Dolayısıyla, daha fazla genci sanatsal becerilerini geliştirmeye yöneltmek, gelecek için iyi bir ekonomik yatırım olarak karşımızda duruyor.

Son olarak, Almanya’da kamuya ait kültür kurumları, izleyici ve dinleyici kitlelerinin hızla yaşanmakta olmasından da mustarıptı. Kurumlar, izleyici kitlesi ve takipçi topluluğunu genişletmeyi ve gençleri kazanmayı hedefliyordu. Son yıllarda müzeler, tiyatrolar ya da orkestralar gibi kamuya ait birçok kültür kuruluşu, gelecekte yeni bir takipçi kitlesi teşkil etmek üzere okullarla işbirlikleri geliştirmek için çaba harcıyor. Ne yazık ki bu konuya dair Almanya’da yapılan taramalar, genç izleyici ve dinleyicilerin bu tür kurumlara erişim ve istifade etme sıklığında bir artış yaşandığını, öte yandan bu tür kültür ve sanat deneyimlerine yönelik ilgide genel anlamda bir azalma olduğunu ortaya koyuyor (Keuchel & Larue, 2012). Görünen o ki, kültür alanına verilen bu destek, daha fazla genç insanın klasik kültür kurumları ve kültür sanat faaliyetlerine ilgi duymasını sağlamak için ihtiyaç duyulan başarıyı henüz yakalayabilmiş değil.

Dördüncü Ulusal Eğitim Taraması gibi araştırmalar gösteriyor ki kişilerin sosyo-ekonomik durumu ile formel olmayan eğitimden ve kültür ve sanat kurumlarından istifade edebilmeleri arasındaki güçlü bağıntı varlığını sürdürüyor (Autorengruppe Bildungsberichterstattung, 2012). Dolayısıyla güzel sanatlar eğitiminin teşvik edilmesi yoluyla eğitimde bir adaletin sağlanabilmesi için okullarda ve okul öncesi kurumlarda daha fazla kültürel eğitime ihtiyaç var.

Almanya’da bugün hâlâ, “Güzel sanatlar ve kültürel eğitim yoluyla daha fazla insana ulaşmak için kullanılabilecek en iyi yöntemler nelerdir?” sorusu üzerine çalıştığımız ve bunu araştırmaya devam

ettiğimiz bir aşamadayız. Bir yandan olası çözümleri araştırırken çeşitli çelişkiler de gün yüzüne çıkıyor. Örneğin, okullarda düzenli verilen güzel sanatlar derslerinin eksikliği ve yetersizliği gibi. Okulların müfredatında sadece müzik ve görsel sanatlar konularında temel dersler mevcut. Bazı okullarda tiyatro dersleri de zorunlu ancak okulların çoğunda diğer güzel sanatlar dersleri sadece seçmeli olarak alınabiliyor. Dahası, zorunlu görsel sanatlar ve müzik dersleri her sınıf düzeyi için açılmıyor ve açılanlar da çeşitli nedenlerle sık sık iptal ediliyor. Bütün bu saydıklarımız, eğitimlerine normal okullarda devam eden çocukların her birinin erişimine açık, geniş kapsamlı bir sanat dersinin mevcut olmadığı anlamına geliyor. Daha da kötüsü, güzel sanatlara verilen önemin daha da azaltılması ve bunun yerine dil, matematik ve fen bilimleri derslerinin güçlendirilmesini savunan bir hareket de mevcut. Bununla beraber, güzel sanatların okullardaki alanı daralırken, yeni ve görece kapsamlı okul dışı programların tasarlanması ya da okul dersleri ile okul dışı ağların işbirliğine dayalı programların yaratılmasına büyük bir çaba da harcanıyor.

Örneğin, 2013 yılında Federal Eğitim ve Araştırma Bakanlığı *Kultur macht stark* (Kültür Güçlü Kılar) başlığını taşıyan bir programa 230 milyon avro tutarında bir ödenek tahsis etti. Söz konusu program, en az üç kültürel kurumun oluşturduğu ve kısıtlı imkanlara sahip çocuklara yönelik olarak özel sanat programları üreten yerel ağlara (okullar da dahil) destek sağlıyor. Burada asıl amaçlanan, bir ilçe merkezli faaliyet gösteren yerel ağları ve kurumlararası işbirliklerini güçlendirmek ve başta kısıtlı imkanlara sahip yerlerde olmak üzere, daha fazla sanat ve kültürel faaliyetler üretilmesini sağlamak. Bu programın başarılı olup olmadığı ve devam ettirilip ettirilmeyeceği, yapılacak değerlendirme çalışmalarıyla belli olacak.

Her ne kadar 2000'li yıllarla birlikte eğitimdeki eksikler daha şeffaf bir şekilde görünür oldu ve bu tür programlar başlatıldıysa da, Almanya'da eğitim politikasının odağında güzel sanatlar eğitiminin gerekli önem ve ağırlığa sahip olmadığı, güzel sanatlar eğitiminin okul müfredatının düzenli ve ayrılmaz bir parçası haline getirilmesine dair bir politikanın eksikliği hala dikkati çekiyor.

Öte yandan, durumu doğru bir şekilde değerlendirmek de oldukça güç zira güzel sanatlar eğitimlerinin arzı ve istifadesine dair verilerde hâlâ büyük eksiklikler bulunuyor. Almanya'nın örgün öğretim, yaygın eğitim ve formel olmayan eğitim sistemleri o kadar geniş ki hangi projeye tam olarak ne kadar bütçe tahsis edildiğini bilmek zor. Görevi, hatta temel amacı güzel sanatlar eğitimi desteklemek olan çeşitli kurumlar mevcut. Federal düzeyde güzel sanatlar eğitimine kamusal bir kaynak tahsis etme yetkisine sahip üç ayrı bakanlık bulunuyor: Eğitim Bakanlığı (Federal Eğitim ve Araştırma Bakanlığı), Kültür Bakanlığı (Federal Hükümet Kültür ve Medya Komiserliği) ve Gençlik Bakanlığı (Federal Aile İşleri, Yaşlı Vatandaşlar, Kadın ve Gençlik Bakanlığı).

Öte yandan, Almanya gibi federasyon şeklinde yapılmış bir ülkede eğitim, büyük oranda teker teker federal eyaletlerin sorumluluğundadır ve on altı federal eyaletin her biri bu sorumluluğu kendi yerel yetkilileri aracılığıyla yerine getirir. Söz konusu bu yerel yetkililer ise kültür başlığı altına giren faaliyetlerden görevlerinin tanımı gereği sorumlu değil, onlarla sadece gönüllü olarak ilgilidir ve söz gelimi, müzik okullarına ya da tiyatro merkezlerine ödenek ayırmak zorunda değildir.

Anlaşılabacağı üzere, Almanya'da güzel sanatlar ve kültür eğitiminden sorumlu, geniş bir alanda faali-

yet gösteren kurumlar mevcut olmakla birlikte, bu alana tahsis edilecek kaynakların kimin görev ve sorumluluk alanına girdiği tam olarak belli değildir. Bu durum, gerekli değişikliklerin hızlı bir şekilde gerçekleştirilmesini güçleştiriyor ve konuya dair siyasi, ekonomik ya da estetik uzman görüşlerinin eksik olduğu bir ortamda sarıh bir genel değerlendirme yapılmasını zorlaştırıyor.

Almanya'da güzel sanatlar eğitiminin nasıl bir görünüm sergilediğine dair bu tür güncel sorunların yanı sıra, 2000'lerden itibaren güzel sanatları desteklemeye yönelik olarak ortaya çıkan çaba ve girişimlere bakarak güzel sanatlar eğitiminin en iyi şekilde nasıl verilebileceğine dair çalışma ve araştırmaların arttığını ve akademik ilgi de dahil olmak üzere bu alana yoğunlaşan bir ilgi olduğunu ifade edebiliriz.

Bu da bizi, 21. yüzyılda güzel sanatlar eğitimi vermeye dair sahip olduğumuz pedagojik ve sanatsal bilgi birikimi ile bu konuya dair bilimsel bulguları konu edineceğimiz bu makalenin son bölümüne getiriyor.

Bilimsel Çalışmaların Konusu Olarak Güzel Sanatlar Eğitimi ve Güzel Sanatlar Eğitmen Eğitimi

“Kulturelle Bildung” a siyasi bir bakış açısından baktığımızda aklımıza doğal olarak gelen bir soru, “Güzel sanatlar eğitime neden yatırım yapmalıyız, neden kaynak ayırmalıyız?” olacaktır. 2000 yılında PISA programında ortaya çıkan sonuçları gördükten sonra, takip eden yıllarda, konuya dair siyasi ve akademik tartışmaların bir parçası olarak, güzel sanatlar eğitiminin çocuklar üzerinde olumlu bir etkiye sahip olduğuna dair kanıtlar getirmek gerekti. Bu amaçla, güzel sanatlar eğitiminin sağladığı bilgi ve becerilerin başka alanlara aktarılabilir olduğunu gösteren çok sayıda araştırma yapıldı. Bu, belirli sanat dallarının kazandırdığı belirli becerilerin, sanatsal olmayan başka becerileri olumlu etkilediği, söz gelimi zekayı artırabildiği ya da öğrencinin doğa bilimleri konularındaki notlarını yükseltmesine yardımcı olabildiğini kanıtlamak gerekmesi anlamına geliyordu.

Son yıllarda, sanatsal faaliyetlerin bu şekilde eğitimin diğer amaçları için de kullanılmasına dair bakış açısında bir miktar değişim yaşandı. Bir sanat eğitiminin sağladığı becerilerin başka alanlara aktarılabilir olması ilgi uyandırmaya devam ediyorsa da, konuya yönelik artık daha geniş bir bilimsel bakış açısı kullanılmaya başlandı. Güzel sanatlar eğitiminin sanatsal olmayan alanlardaki becerilere büyük katkılar yaptığına dair güçlü inancı sarsan “Sanat, sanat için midir?” başlıklı OECD araştırmasının ardından bu durum bir hayli değişti. “Sonuç olarak, güzel sanatlar eğitiminin, diğer alanlarda gerekli olan becerilere katkıda bulunduğuna dair bir kısım kanıtlar bulunduyorsa da, sanatsal olmayan alanlardaki becerilere yaptığı katkı ve emek piyasasında bir inovasyonu teşvik etmesine yönelik beklentiler, güzel sanatlar eğitiminin günümüz müfredatında yer bulması için en önemli gerekçeler değildir. Güzel sanatlar ilk insanlardan bu yana her zaman var oldu, bildiğimiz her kültürün bir parçası ve tıpkı bilim, teknoloji, matematik ve beşeri bilimler gibi insan deneyiminin gerçekleştiği asli alanlardan biridir. Bu bağlamda, güzel sanatlar eğitimi, eğitim için kendi özünde bir öneme sahiptir.” (Winner, Goldstein and Vincent-Lancrin, 2013, s. 19)

İnsanın kendisini ifadesinin insana özgü bir yolu ve çevresini şekillendirmesinin bir aracı olarak güzel sanatların temel ‘amacı’na yönelik böylesi bir vurgu yapılmasının, araştırma ve öğretimin penceresinden bakıldığında işleri kolaylaştırdığı söylenemez. Günümüzde ana soru “Güzel sanatlar eğitimi neden gerekli?”den “Güzel sanatlar eğitimi nasıl yapılmalı?”ya dönüşmüş durumda. Tıpkı belirli sanatsal uygulamaların biçimi ve “işlevi”ne dair gerçekleştirilen temel araştırmalar gibi, buradaki ‘nasıl’ sorusu da eğitsel meseleleri kast ediyor. Bale yaparak ne öğrenirsiniz? Bir Shakespeare oyunu izlerken ne gibi bir deneyim yaşarsınız? Piyano çalmakla flüt çalmak arasında ne fark vardır? Almanya’da bugüne değin bu gibi sorulara dair çok az araştırma yapılmış durumda zira bu tür sorulara cevap verebilmek için genellikle disiplinlerarası araştırma ekipleri kurmak ve takım halinde çalışmak gerekiyor. Dolayısıyla, bu gibi bir soruya cevap verebilmek için sanatçılara, pedagoğlara, belki psikoloğlara, nörobilimcilere ya da filozoflara ihtiyacımız var ve Almanya’da bu sorulara ilgi duyan akademik kürsü sayısı yok denecek kadar az.

Bu türden sorular çerçevesinde gerçekleştirilen araştırmaların eksikliğine bir cevap mahiyetinde ve disiplinlerarası alışverişi desteklemek için 2010 yılında Hildesheim Üniversitesi'nde Almanya Bilimsel Çalışmaların Konusu Olarak Güzel Sanatlar Eğitimi ve Güzel Sanatlar Öğretmen Eğitimi genelinde faaliyet gösterecek bir "Güzel Sanatlar Eğitimi Araştırma Ağı" kurduk.

2010 yılından beri farklı üniversitelerde altı konferans gerçekleştirildi ve hiç değilse Almancanın konuşulduğu coğrafyalarda güzel sanatlar eğitiminin etkileri üzerine araştırmalar yapılması teşvik edildi. Biri 2006 yılında Lizbon'da, diğeri 2010 yılında Seul'da olmak üzere konuya dair dünya çapında gerçekleştirilmiş iki konferans olmasına rağmen, güzel sanatlar eğitiminin ne gibi etkilere sahip olduğuna dair uluslararası söylemin ufku, gelecek yıllarda sadece Almanya'da değil, her yerde genişleme ve genişletilmeye muhtaç.

"Güzel Sanatlar Eğitimi Üzerine İkinci Dünya Konferansı"nın ardından, güzel sanatlar eğitimi üzerine araştırmalar yürüten dünyanın her tarafındaki araştırmacıları, aralarındaki diyalogun sürdürülmesini desteklemek üzere bir çatı altında toplayan bir ağ kuruldu (*International Network for Research in Arts Education* - Uluslararası Güzel Sanatlar Eğitimi Araştırmaları Ağı, INRAE).

Uluslararası Güzel Sanatlar Eğitimi Araştırmaları Yılığının ilki 2013 yılında yayınlandı (Liebau, Wagner & Wyman, 2013). Bugüne kadar, Almanya'da bu konu üzerine çalışan bilimsel topluluk büyük oranda Almanca konuşuyor ve konuya dair uluslararası perspektiflere yönelik büyük bir ilgi mevcutsa da bu perspektiflerle temasa geçmek konusunda halihazırda büyük bir eksiklik de söz konusu. Bunun bir istisnası, çok sayıda yabancı ve disiplinlerarası çalışan yazarın katkılarıyla yayınlanan *International Yearbook for Research in Arts Education: The Wisdom of the Many - Key Issues in Arts Education* isimli kitaptır. (Schonmann, 2015).

Bu alanının finansal ve siyasal destek alamaması, söz konusu bu eksikliğin en önemli nedenlerinden biridir. Güzel sanatlar eğitiminin ne gibi koşullarda gerçekleştiğine dair Avrupa çapında yürütülen bir çalışma, bu alanın "tutkulu ve iyi yetişmiş ama faaliyetlerine yetersiz kaynaklarla devam eden ve kırılgan bir alan" olduğunu ortaya koyuyor. (*Arts Education Monitoring System AEMS* - Güzel Sanatlar Eğitimi Takip Sistemi, 2013, s.4)

Okullar ve okul dışı kurumlardaki uygulamalar söz konusu olduğunda, yukarıda bahsettiğimiz araştırma soruları son derece ilgi çekici hale geliyor. Örneğin, Almanya'da güzel sanatlar eğitimi alanında öğretmen olmanın birçok yolu var. Üniversitede ilgili bir bölüm okumak gibi klasik yollar Almanya'da da mevcut. Ayrıca sanatçılar, kültür yöneticileri ya da kültür alanının dışında güzel sanatlar eğitimi verenler de bu işi yapabiliyor. Bu durum, güzel sanatlar eğitimine dair bir standart sahibi olmayı bir yana bırakın, hangi şartları yerine getirmesi halinde iyi bir şekilde öğretilileceğine temel teşkil edecek ortak bir nitelik anlayışımızın bile olmadığı anlamına geliyor. İyi bir güzel sanatlar eğitiminin uygulamada neye tekabül ettiğine dair kanaatler, bir okuldan diğerine, örgün eğitimden okul dışı eğitime muazzam farklılıklar gösteriyor. Okullarda verilen müzik dersleri, hangi seviyede neyin öğrenilmesi gerektiğini belirleyen sabit bir müfredat çerçevesinde gerçekleştiriliyor. Dersler genellikle müzik teorisine odaklanıyor ve öğrencilerin illa da bir enstrüman çalmayı öğrenmesi ya da müzik tarihinin belirli olaylarından haberdar olması gerekmiyor. Buna mukabil, okul dışı eğitim kurumlarında uygulamalı çalışmalara daha çok yer ayrılıyor ve müzik, müzik aleti çalarak öğreniliyor.

Okul dışı kuruluşlarda pedagojik yaklaşım ve öğretme mefhumuna yönelik tavrı, gönüllü katılıma ağırlık verilmesi, öğrencinin zayıflıkları yerine güçlü yanlarının öne çıkarılması ve özyeterliliğin güçlendirilmesi gibi ilkeler belirliyor. Öğrencilerin derse yönelik çabası çoğu zaman bir notlandırma tabi tutulmuyor; bunun yerine, tüm grubun iyi bir deneyim yaşamasını sağlamak amaçlanıyor ve birçok örnekte, çalışmaların veya atölyelerin sonunda bir performans sergileniyor. Böylece öğrenciler, okulda olanın aksine, bireysel bir başarı ve sonuca erişmek üzere öğrenmek yerine, ortak bir görevin birlikte yerine getirilmesinde bir rol oynama becerisini ediniyor. Okullarda uygulaması zor olan bu pedagojik tavır benimsenerek ve işe koşularak birçok sosyal beceri kazandırılabilir. Örgün eğitimde de, normal eğitim süreci dışına çıkan kısa süreli projeler uygulandığı oluyor

ancak genel olarak okullarda uygulanan güzel sanatlar eğitimi, okul dışı deneyimlerden çeşitli şekillerde farklılıklar arz ediyor.

Bu bağlamda, son yıllarda bu iki pedagojik tavır ve bakış açısını bir araya getiren ve okullarla sanatçıların ya da okullarla kültür kurumlarının işbirliğine dayanan yaklaşımlar denenmeye başlandı. Yukarıda bahsettiğimiz farklılıklardan ötürü bu işbirlikleri genellikle kolay yürümüyor. Okul dışı öğrenme kurumlarından gelen temsilciler ya da sanatçılar okulların sistemini ve öğretmenlerin nasıl bir baskı altında çalıştığını tam olarak bilmiyor. Takip edilmesi gereken zaman çizelgelerinin olduğunu, sınıfların boyutlarının çok dar ve küçük olduğunu ya da şu ya da bu projeye ayıracak yeterli zamanlarının olmadığını her zaman fark edemiyor. Buna mukabil, öğretmenler kültür sanat kurumları gibi okul dışı kurumlardan gelenlerin “çılğın” ve fazlasıyla serbest fikirli yöntemleriyle okul müfredatını değiştirmeye kabil olmadıklarından şikayet ediyor.

Tüm bunlar gösteriyor ki, güzel sanatlar eğitimi ve bu alanda edinilen deneyimi ciddiye alarak okullarda uygulanmakta olan öğretim biçimini değiştirmek gibi büyük bir şansa sahibiz. Güzel sanatlar eğitimi bireyi güçlendirme ve özgür bir öğrenme ortamı yaratarak diğer dersler için ilham verme gücüne sahip.

Örneğin, Almanya’nın kuzeyinde büyük bir federal eyalet olan Aşağı Saksonya’da iki bakanlık halihazırda SCHULE:KULTUR! (OKUL: KÜLTÜR) başlığı altında bir program yürütüyor ve program kapsamında öğretmenlerle okul dışı eğitim kurumu temsilcileri bir araya gelerek okulda hakim olan iklimi değiştirmek üzere kendi güzel sanatlar eğitimlerine dair strateji geliştiriyor. Dört yıl sürecek bu programa eyalet çapında toplam 40 okul katılıyor. Program kapsamında okullar, okul dışı eğitim kurumlarından gelen uzmanların desteğiyle, güzel sanatlar eğitiminde kullanılan yöntemlerin diğer her ders için de uygulanabilir olmasına yönelik bir master plan geliştirmeye teşvik ediliyor. En azından, güzel sanatlar eğitiminde kullanılan belirli etkinliklerin bir araya getirilerek diğer derslerle ilişkilendirilmesi; böylece her öğrencinin güzel sanatlar eğitimini çeşitli başka biçimler altında bile olsa deneyimlemesi amaçlanıyor.

Bu programın başarılı olması halinde okullar, güzel sanatlara insani ve eşsiz bir önem atfeden ve toplumun farklı kesimlerinin erişimine açık birer kültürel mekan haline getirilebilir. Bu, her okulun tutacağı bir yol olmayabilir ama bazı okullar bu hedefi odağına koyarak kendi “eşsiz karakterini” bulabilir ve böylece diğer okullardan olumlu bir anlamda ayrışabilir. Öğrencilerin kendi ritimlerinde gelişmek için daha geniş bir serbest alanı olacağı ve kendi ilgileri doğrultusunda yönlendirilecekleri için, bu gelişmeler uzun vadede eğitimde daha fazla fırsat eşitliğinin yolunu fiilen açacaktır.

Bizi Neler Bekliyor?

Her ne kadar bu gelişmeler, Alman toplumunun güzel sanatlar eğitimine daha fazla yer açması için mücadele etmek konusunda insanları teşvik edici olsa da yapılacak hâlâ çok şey var. Yetişkinlere ve yaşını almış kişilere yönelik güzel sanatlar eğitimi hâlâ çok yetersiz ve ücretleri genellikle çok yüksek. Dolayısıyla, toplumun bu kesimlerine hitap eden sanat programları bugün herkesin erişimine açık değil.

(3) <https://pagestories.pageflow.io/schule-durch-kultur#265947>

Büyük kültür kurumları kapılarını daha geniş kitlelere açmalı. En azından Almanya örneğinde, büyük kültür kurumları büyük kamusal fonlar ve desteklerden istifade ediyor. Dolayısıyla her bir vatandaşa erişmek bu kurumların önemli bir sorumluluğu. Ayrıca, bu kurumlar müzeye ya da tiyatroya gitmeye dair kendiliğinden bir merak duymayan (yani eğitime erişimde engellerle karşılaşan veya sınıfsal imkanlarının yetersizliği nedeniyle bunlardan yoksun bırakılmış) toplumsal grupların da ilgisini çekmek ve farklı kültürel geçmişlerden gelen, çeşitlilik arz eden topluluklarda merak ve ilgi uyandırmak üzere yeni stratejiler geliştirmek de yine, bu kurumların sorumlulukları arasındadır. (Mandel, 2014).

Erken çocukluk dönemine yönelik güzel sanatlar eğitiminin güçlendirilmesi de yine oldukça önemli zira küçük yaştaki çocuklar, nitelik açısından yüksek bir standarda sahip bir sanat eğitiminden özellikle fayda sağlayabiliyor (Reinwand, 2013). Bu nedenle erken çocukluk dönemine yönelik olarak faaliyet gösteren kurumlarda çalışan kadroları nitelikli bir eğitimle geliştirmeye, bu alanlarda onları güçlendirmeye ihtiyacımız var. Güzel sanatlar eğitimi örgün eğitimde okullarda verilen öğrenimin temel ilkelerinden biri haline getirmeliyiz. Böylece, her bir öğrencinin sanatsal çalışmalara ve sanat eserlerine erişim imkanına sahip olmasını sağlayabilir, yaratıcılık ve kendinden sorumlu bir tavırdan ilham alan bir öğrenme ortamını herkese sunabiliriz.

Güzel sanatlar eğitimi ayrıca, diğer derslere de aktarılabilen ve böylece öğrenmeyi kolaylaştıran ve bütüncül kılan çok sayıda yöntemle tanışma olanağı sağlıyor. Bunu ele almak üzere, faydalı bir

başlangıç noktası öğretmen eğitimleri olabilir, öğretmenlerin üniversitelerde aldıkları derslerde bu yönde değişikliklere gidilebilir.

Yukarıda bahsedilen tüm bu hususların uygulamaya geçirilebilmesi için ise, güzel sanatlar eğitimi ve öğretimi üzerine daha fazla araştırma yapılmasına ve veri üretilmesine ihtiyaç var. Halihazırda bu alana dair bilmediğimiz çok şey olduğu için uluslararası bilgi alışverişini artırmak oldukça ilginç olacaktır. Yurtdışında güzel sanatlar eğitimiyle ilgili çok sayıda ilgi çekici tecrübe yaşıyor ve

Alman akademik çevreleri artık kendi burnunun ucundan ötesini görebilmeyi hedeflemeli.

Son olarak, eğitim ve kültür politikaları son yıllarda güzel sanatlar eğitimi ile geliştirdiği yakınlaşmayı ve ilişkiyi devam ettirmeli. Öte yandan bunu, eğitim sisteminin verimliliğini artırmak ya da güzel sanatlar eğitiminde kullanılan yöntemleri öğrenciler diğer derslere aktarsın ve orada muazzam başarılar elde etsin diye yapmamalı. Sanat eğitiminin geliştirmenin amacı sanatı kendi namına desteklemek olmalı.

Güzel sanatları her insanın yaşamının önemli bir parçası olarak görmek ve onların kültürel kimliğimizin ifadeleri olduğunu fark etmek ve kabul etmek, toplum üzerinde bugün ancak öngörebileceğimiz çok çeşitli etkiler yaratmaya dair büyük bir fırsat sunuyor.

KAYNAKÇA

Arts Education Monitoring System (AEMS) (2013). Final Report. <http://www.educult.at/wp-content/uploads/2011/09/FINAL-REPORT-AEMS-and-Annex.pdf> [26.5.2015]

Autorengruppe Bildungsberichterstattung (2012). Bildung in Deutschland 2012. Ein indikatorengestützter Bericht mit einer Analyse zur kulturellen Bildung im Lebenslauf. Bielefeld: W. Bertelsmann Verlag.

Bourdieu, P. (1979/1984). Distinction: A Social Critique of the Judgement of Taste. Harvard University Press.

Hofmann, Hilmar (1979). Kultur für alle. Perspektiven und Modelle. Fischer: Stuttgart.

Keuchel, S., Larue, D. (2012). Das 2. Jugend-KulturBarometer. Zwischen Xavier Naidoo und Stefan Raab... ARTCult Media: Köln.

Liebau, E., Wagner, E. & Wyman, M. (Eds.) (1/2013). International Yearbook for Research in Arts Education. Münster: Waxmann.

Mandel, Birgit (2014). Does Art needs Subsidies? In DAAD Letter, Hochschule und Ausland 2/2014, (p. 42/43). Bonn: DAAD.

Reinwand, V.-I. (2012). Künstlerische Bildung – Ästhetische Bildung – Kulturelle Bildung. In H. Bockhorst, V.I. Reinwand, W. Zacharias (Eds.), Handbuch Kulturelle Bildung, (S. 108-114). München: kopaed.

Reinwand, V.-I. (2013). Ästhetische Bildung – Eine Grundkategorie frühkindlicher Bildung. In M. Stamm, D. Edelmann (Eds.), Handbuch frühkindliche Bildungsforschung, (S. 537-586). Wiesbaden: Springer.

Schiller, Friedrich (1795/2004). On the aesthetic education of man. Dover: Dover books on Western Philosophy.

Schonmann, Shifra (Ed.) (3/2015). International Yearbook for Research in Arts Education. The Wisdom of the Many - Key Issues in Arts Education. Münster: Waxmann.

Winner, Ellen/Goldstein, Thalia R./Vincent-Lancrin, Stéphan (2013). Art for Art's Sake. Overview. Paris: OECD.